

GÓP PHẦN TÌM HIỂU CƠ SỞ PHÁP LÝ VỀ GIÁO DỤC HƯỚNG NGHIỆP Ở VIỆT NAM

• PGS.TS. **ĐẶNG DANH ANH**

Viện Nghiên cứu, Đào tạo và Tư vấn KHCN

1. Giáo dục hướng nghiệp trong Nghị quyết số 14-NQ/TW ngày 11 tháng 1 năm 1979 của Bộ chính trị về Cải cách giáo dục (CCGD)

Từ giữa năm 1975, với thắng lợi của cuộc kháng chiến chống Mĩ cứu nước, cách mạng Việt Nam đã chuyển sang một giai đoạn mới - giai đoạn cả nước cùng đi lên CNXH. Song, cuộc chiến tranh kéo dài trên 30 năm đã để lại trên đất nước ta những hậu quả nặng nề: nền kinh tế bị kiệt quệ sau nhiều năm chiến tranh chưa kịp phục hồi thì lại phải chịu đựng 2 cuộc chiến tranh biên giới; trên 2 triệu thương bệnh binh và hơn 4 triệu nạn nhân chất độc màu da cam do hậu quả của chiến tranh để lại cần được chăm sóc, dạy nghề, sắp xếp việc làm cho phù hợp với khả năng của họ. Mặt khác, trong khi chúng ta đang thiếu hụt nguồn nhân lực có trình độ để xây dựng lại đất nước thì hàng năm lại có trên nửa triệu học sinh phổ thông (HSPT) cấp 2¹ và khoảng 20 vạn HSPT cấp 3² tốt nghiệp ra trường nhưng chưa được sử dụng triệt để; sau ngày giải phóng Miền Nam, hệ thống giáo dục quốc dân (GDQD) chưa được thống nhất thành một thể hoàn chỉnh (miền Bắc áp dụng hệ thống GDQD 10 năm, miền Nam áp dụng hệ thống GDQD 12 năm); hệ thống GDQD ấy chưa làm tốt việc chuẩn bị cho HS đi vào đào tạo nghề nghiệp, chưa bảo đảm hình thành đội ngũ lao động nhiều cấp trình độ và đồng bộ về cơ cấu ngành nghề, chưa bảo đảm yêu cầu học tập thường xuyên và rộng rãi của nhân dân lao động v.v...³ Sau 3 năm chuẩn bị mọi điều kiện, nghiên cứu, đánh giá và tổng kết thực trạng tình hình giáo dục nước ta, ngày 11 tháng 1 năm 1979, đồng chí Lê Duẩn - Tổng Bí thư BCHTW Đảng Cộng sản Việt Nam đã kí Nghị quyết số 14 của Bộ chính trị về cải cách

giáo dục. Gần 30 năm đã trôi qua, Nghị quyết này vẫn giữ nguyên giá trị lí luận và thực tiễn của nó, bởi lẽ ngày nay chúng ta đang tiến hành đổi mới giáo dục, và về cơ bản vẫn trên nền tư tưởng của Nghị quyết ấy. Nói cách khác, về thực chất, trên khung của Nghị quyết ấy, chúng ta điều chỉnh cho phù hợp với nền kinh tế thị trường và hội nhập kinh tế quốc tế và khu vực. Nghị quyết 14 đã định ra hệ thống GDQD mới 12 năm gồm: giáo dục mầm non, giáo dục phổ thông (GDPT), giáo dục chuyên nghiệp (GDCN) và giáo dục đại học (GDĐH).

Trong Nghị quyết, có một số điều liên quan đến giáo dục hướng nghiệp (GDHN):

Một là, Nghị quyết yêu cầu hệ thống GDPT làm tốt đầu vào cho GDCN và GDĐH, Nghị quyết chỉ rõ: xây dựng mới và mở rộng hệ thống trường phổ thông nhằm chuẩn bị tốt cho thanh niên đi vào đào tạo nghề nghiệp, từ công nhân đến đại học... Muốn vậy cần phải: "Gắn liền hệ thống GDPT với hệ thống GDCN và đại học, nhằm làm cho hệ thống GDPT thực hiện tốt chức năng chuẩn bị cho HS đi vào GDCN và đại học, làm cho hệ thống GDCN và đại học phát huy đầy đủ thành quả của GDPT"... Như vậy, Nghị quyết đã gắn kết các hệ thống GD với nhau thành một thể thống nhất. Tiếp theo, Nghị quyết đã giao nhiệm vụ rất cụ thể cho trường phổ thông là .. "trường PTCS và trường PTTH có nhiệm vụ giáo dục toàn diện cho HS đạt trình độ văn hoá phổ thông tương đối hoàn chỉnh, có năng lực làm các loại lao động phổ thông, có ý thức lựa chọn nghề nghiệp, sẵn sàng đi vào học nghề và tham gia lao động sản xuất, tham gia công tác xã hội hoặc tiếp tục học lên cấp trên bằng nhiều con đường khác nhau"⁴... Ở các lớp trên, "cần hướng dẫn cho HS biết đại thể đặc

^{1,2} Thuật ngữ dùng vào những năm 60-90 của thế kỉ 20.

³ Nghị quyết 14 của Bộ Chính trị về CCGD, NXB Sự thật-Hà Nội-1979, tr13-14.

⁴ Nghị quyết 14 của Bộ Chính trị về CCGD, NXB Sự thật-Hà Nội-1979, tr23,30,31,33 - tr14.

⁵ Sách đã dẫn tr 34,35.

tính của những nghề sẽ chọn⁵... và sẽ thực hiện phân ban hợp lí trên cơ sở giáo dục toàn diện, đáp ứng yêu cầu của GDHN⁶...

Hai là, trong khi khẳng định GDHN là một bộ phận không thể tách rời của quá trình giáo dục - đào tạo, Nghị quyết đã đòi hỏi hệ thống GDCN và đại học, đặc biệt là dạy nghề phải tạo nhiều đầu ra cho HSPT tốt nghiệp các cấp ra trường... "Sự nghiệp giáo dục nghề nghiệp dạy nghề phải phát triển theo quy mô lớn"⁷ và "các trường lớp dạy nghề phải là một mạng lưới trường lớp kế tục các cấp học phổ thông"⁸... Nghị quyết cũng giao cho trường dạy nghề nhiệm vụ rất cụ thể là: "đào tạo và bồi dưỡng đội ngũ công nhân và nhân viên kĩ thuật, nghiệp vụ đồng bộ về ngành nghề, có phẩm chất chính trị tốt, có tay nghề giỏi, có sức khoẻ. Ngoài ra, trường dạy nghề còn có nhiệm vụ phối hợp với trường phổ thông trong công tác hướng nghiệp và giúp HSPT trong việc học tập kĩ thuật"⁹. Nghị quyết còn chỉ rõ: "Phần lớn các trường lớp dạy nghề tuyển sinh từ những thanh niên đã học hết bậc PTCS; một số khác dạy những ngành nghề có kĩ thuật cao sẽ tuyển sinh từ những thanh niên học hết bậc PTTH. Mạng lưới trường lớp dạy nghề cần được phát triển theo quy mô lớn, gắn với các khu công nghiệp, các vùng kinh tế và các xí nghiệp"¹⁰. Còn các trường trung học chuyên nghiệp thuộc những ngành kĩ thuật và nghiệp vụ thông thường tuyển sinh từ những người đã tốt nghiệp bậc PTCS; những ngành kĩ thuật, kinh tế và nghiệp vụ phức tạp thì tuyển sinh từ những người đã tốt nghiệp bậc PTTH"¹¹... Như vậy, lần đầu tiên trong lịch sử giáo dục Việt Nam, Nghị quyết đã phác hoạ rõ nét mối liên kết hữu cơ giữa các hệ thống giáo dục nhỏ với nhau thành một thể thống nhất theo chu trình: GDHN - GDPT - GDCN - GDĐH - Việc làm, mà cụ thể là GDHN phải gắn với khâu tuyển sinh.

Những điều trình bày ở trên cho thấy rõ Nghị quyết đã có tầm nhìn chiến lược mà cho đến nay sau 30 năm vẫn còn nguyên giá trị.

2. Quyết định 126/CP ngày 19/3/1981 về công tác hướng nghiệp trong trường phổ thông... và Nghị quyết 109/CP ngày 12/3/1981 về phát triển công tác dạy nghề

Hai văn bản này đều nhằm mục đích: quán triệt và triển khai thực hiện nghị quyết của Bộ chính trị về cải cách giáo dục trong lĩnh vực GDPT và dạy nghề có liên quan gắn kết với nhau: một bên, tạo đầu vào cho dạy nghề, còn bên kia tạo đầu ra cho HSPT tốt nghiệp các cấp. Nếu thiếu một bên thì công tác hướng nghiệp và dạy nghề sẽ đạt hiệu quả thấp.

a) Quyết định 126/CP ngày 19/3/1981 của Hội đồng chính phủ về công tác hướng nghiệp trong trường phổ thông và việc sử dụng hợp lí học sinh các cấp PTCS và PTTH tốt nghiệp ra trường

Nội dung của Quyết định này gồm 3 điểm:

1/ Các trường phổ thông phải tích cực tiến hành việc hướng nghiệp cho học sinh nhằm chuẩn bị mọi mặt cho học sinh sẵn sàng đi vào lao động sản xuất sau khi ra trường.

2/ Chính quyền các cấp, các ngành kinh tế, văn hoá từ trung ương đến cơ sở có nhiệm vụ trực tiếp giúp đỡ các trường phổ thông trong việc đào tạo, sử dụng hợp lí và tiếp tục bồi dưỡng HSPT sau khi ra trường.

3/ Phân công thực hiện

Cần nhấn mạnh rằng, ở điểm 1 Quyết định đã chỉ rõ công tác hướng nghiệp ở các trường phổ thông gồm các nhiệm vụ sau đây:

- Giáo dục thái độ lao động đúng đắn;
- Tổ chức cho học sinh thực tập làm quen với một số nghề;
- Tìm hiểu năng khiếu, khuynh hướng nghề nghiệp của từng học sinh để khuyến khích, hướng dẫn, bồi dưỡng khả năng nghề nghiệp thích hợp nhất;
- Động viên hướng dẫn học sinh đi vào những nghề, những nơi đang có nhu cầu lao động trẻ tuổi có văn hoá.

Có thể khẳng định rằng, từ năm 1982 đến nay, đây là Quyết định đầu tiên và duy nhất của Chính Phủ chuyên bàn về công tác hướng nghiệp.

b) Nghị quyết 109/CP ngày 12/3/1981 của Hội đồng Chính phủ về nhiệm vụ phương hướng, chủ trương và biện pháp phát triển công tác dạy nghề - tạo đầu ra cho HSPT tốt nghiệp các cấp

6, 7, 8, 9, 10 Nghị quyết 14 của Bộ Chính trị về CCGD, NXB Sự thật, Hà Nội 1979.

11 Sách đã dẫn, tr 34, 35.

Nghị quyết khẳng định: hệ thống Dạy nghề là bộ phận hữu cơ của hệ thống GDQD thống nhất... Chức năng chủ yếu của ngành dạy nghề là đào tạo và bồi dưỡng công nhân, nhân viên kĩ thuật, nghiệp vụ. Ngoài ra còn có nhiệm vụ phối hợp với các trường phổ thông trong công tác hướng và giúp HSPT học tập kĩ thuật¹². Nghị quyết đã chỉ rõ: Hệ thống trường lớp dạy nghề phải kế tục hệ thống GDPT ở các cấp học, tạo điều kiện cho thanh thiếu niên được học nghề trước khi đi vào lao động sản xuất. Việc kế tục GDPT được thể hiện bằng 6 loại hình phần luồng học sinh sau trung học vào các hướng học nghề sau đây¹³:

- Trường lớp dạy nghề tuyển thanh thiếu niên có trình độ văn hoá PTCS, thời gian đào tạo từ 12 - 36 tháng tùy theo yêu cầu của nghề;

- Trường dạy nghề tuyển thanh thiếu niên có trình độ văn hoá PTTH cho những ngành nghề có yêu cầu kĩ thuật phức tạp, thời gian đào tạo từ 12-36 tháng tùy theo yêu cầu của nghề;

- Trường lớp dạy nghề cạnh xí nghiệp dành cho những người lao động chưa được học nghề, học theo chương trình đơn giản với thời gian đào tạo từ 12 tháng trở xuống;

- Trường lớp dạy nghề đặc biệt dành cho thương binh và người tàn tật;

- Tổ chức xây dựng trung tâm dạy nghề quận, huyện, thị xã để dạy nghề rộng rãi cho thanh thiếu niên và nhân dân lao động bằng nhiều hình thức thích hợp;

- Tổ chức thí điểm trường dạy nghề trung học (vừa học nghề, vừa học văn hóa đến hết bậc trung học) để rút kinh nghiệm.

Như vậy, Nghị quyết 109/CP là sự cụ thể hóa Nghị quyết 14 của Bộ Chính trị về cải cách giáo dục vào công tác dạy nghề nói chung và 'rách nhiệm của ngành Dạy nghề đối với công tác hướng nghiệp nói riêng. Tháng 11/1981, Viện Khoa học dạy nghề đã mở hội nghị "Ngành Dạy nghề với công tác hướng nghiệp" với 3 báo cáo lí luận và 11 báo cáo thực tiễn đã khẳng định rằng với nhiều hình thức khác nhau, ngành Dạy nghề không chỉ giúp trường phổ thông làm công tác hướng nghiệp mà còn tạo ra nhiều loại hình dạy nghề để đón HSPT tốt nghiệp các cấp.

3. Thông tư 31/TT ngày 17/8/1981 của Bộ GD và thông tư 48/BT ngày 27/4/1982 của Hội đồng Bộ trưởng hướng dẫn việc thực hiện quyết định 126/CP về công tác hướng nghiệp trong trường phổ thông...

Chúng ta thường chỉ nghe nói về Quyết định 126/CP, ít ai biết đến Thông tư 31/TT và Thông tư 48/BT. Nhưng chính 2 thông tư này đã chỉ ra bước đi và cách làm cụ thể để thực hiện Quyết định 126/CP và do đó chúng là đòn xeo thúc đẩy sự phát triển mạnh mẽ của công tác hướng nghiệp giai đoạn 1981-1986.

a) Thông tư 31/TT ngày 17/8/1981 của Bộ GD hướng dẫn thực hiện quyết định 126/CP:

Sau 5 tháng chuẩn bị khẩn trương, ngày 17/8/1981 Bộ trưởng Nguyễn Thị Bình đã kí Thông tư 31/TT hướng dẫn thực hiện Quyết định 126/CP về công tác hướng nghiệp trong trường phổ thông. Ngay trong phần đầu, Thông tư đã khẳng định: Thực hiện công tác hướng nghiệp là một yêu cầu cần thiết của CCGD nhằm thực hiện mục tiêu, nguyên lí và nội dung giáo dục của Đảng, góp phần tích cực và có hiệu quả vào việc phân công và sử dụng hợp lí HS sau khi tốt nghiệp... Công tác hướng nghiệp phải được tiến hành từ lớp đầu cấp của trường PTCS tới lớp cuối cấp của trường PTTH...

Sau khi giải thích các nhiệm vụ hướng nghiệp, Thông tư đã chỉ rõ các hình thức GDHN mà chúng ta thường gọi là các con đường GDHN sau:

- Hướng nghiệp qua các môn học;

- Hướng nghiệp qua hoạt động lao động sản xuất;

- Hướng nghiệp qua việc giới thiệu các ngành nghề;

- Hướng nghiệp qua các hoạt động ngoại khóa.

Điều quan trọng của thông tư 31/TT là hình thành bộ máy tổ chức cho công tác hướng nghiệp:

- Thành lập Ban công tác hướng nghiệp của Bộ với chức năng tham mưu về nội dung hoạt động của công tác hướng nghiệp trong trường phổ thông, phối hợp với các cơ quan trực thuộc Bộ và các ngành chức năng cùng thực hiện công tác hướng nghiệp. Đến tháng 3/1991, Trung tâm Lao động-Hướng nghiệp ra đời thay cho Ban

^{12,13} Nghị quyết 109/CP ngày 19/3/1981 của Hội đồng chính phủ về nhiệm vụ, phương hướng, chủ trương và biện pháp phát triển công tác dạy nghề - NXB Công nhân Kỹ thuật Hà Nội 1981 tr5,6,7,14.

hướng nghiệp của Bộ.

- Với tinh thần trên các Ban giáo dục huyện, quận, sở, ty giáo dục đã thành lập ban công tác hướng nghiệp có chức năng tham mưu cho cấp lãnh đạo về nội dung kế hoạch hướng nghiệp, phối hợp với địa phương trong việc phân công sử dụng hợp lí HS ra trường.

- Mỗi trường thành lập Ban hướng nghiệp có chức năng tham mưu cho hiệu trưởng về nội dung kế hoạch hướng nghiệp và phối hợp các địa phương trong việc sử dụng HS ra trường.

- Để góp phần GDHN cho HS, Bộ GD còn kí Quyết định 1889/QĐ ngày 30/12/1981 về xây dựng trung tâm kĩ thuật tổng hợp cấp tỉnh. Như vậy, Thông tư 31 đã có tác dụng thúc đẩy nội bộ ngành giáo dục từ trung ương tới cơ sở trường tham gia vào công tác hướng nghiệp. Muốn cho các bộ, ngành và toàn xã hội vào cuộc thì phải có thông tư của chính phủ.

b) Thông tư 48/BT ngày 27/4/1982 của Hội đồng Bộ trưởng hướng dẫn thực hiện quyết định 126/CP

Ngày 27/4/1982 Bộ trưởng Tổng thư kí Hội đồng Bộ trưởng Nguyễn Hữu Thụ đã kí Thông tư 48/BT hướng dẫn thực hiện Quyết định 126/CP về công tác hướng nghiệp trong trường phổ thông. Thông tư của Chính phủ yêu cầu các ngành, các cấp phổ biến ngay Quyết định 126/CP và các thông tư hướng dẫn tới toàn thể cán bộ, đảng viên và toàn dân; đồng thời Chính phủ còn giao những nhiệm vụ cụ thể cho từng bộ, ngành: Bộ Giáo dục; Bộ Đại học và Trung học chuyên nghiệp, Tổng cục dạy nghề; Bộ văn hóa - Y tế - Tổng cục Thể dục thể thao; các Bộ thuộc khối kinh tế, các cơ sở sản xuất; các cơ quan quản lí tổng hợp gồm: Ủy ban Kế hoạch nhà nước - Bộ Lao động - Bộ Tài chính; UBND các cấp; Đoàn thể các cấp. Thông tư này còn đòi hỏi phải xây dựng trung tâm Dạy nghề và Trung tâm kĩ thuật tổng hợp - Hướng nghiệp ở quận huyện.

Rõ ràng, Thông tư 48/BT của Hội đồng Bộ trưởng đã huy động lực lượng tổng hợp của các ngành, các cấp và toàn xã hội vào công tác hướng nghiệp. Đáp lại lời kêu gọi của Thông tư này đã có:

- 15 bộ, ban, ngành, đoàn thể ở Trung ương đã ra thông tư hoặc chỉ thị hướng dẫn thực hiện QĐ 126/CP.

- 39/40 tỉnh, thành phố đã có chỉ thị của Tỉnh ủy hoặc UBND tỉnh hướng dẫn thực hiện QĐ 126/CP. Ngoài ra, Nghị quyết 73/HĐBT ngày 12/7/1983 của Hội đồng Bộ trưởng cũng nhắc nhở: làm tốt GDHN và kĩ thuật tổng hợp trong nhà trường phổ thông và phải sử dụng hết HS ra trường. Nghị quyết này còn yêu cầu phát triển mạnh mẽ các lớp dạy nghề trong xí nghiệp, các trung tâm dạy nghề quận huyện theo phương châm nhà nước và nhân dân cùng làm để dạy nghề cho số lớp thanh thiếu niên tốt nghiệp phổ thông các cấp. Nghị quyết TW7 khóa V ngày 20/12/1984 cũng yêu cầu: thực hiện tốt chương trình cải cách giáo dục nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện, đặc biệt coi trọng giáo dục chính trị, đạo đức, GDHN, giáo dục quốc phòng, kết hợp học tập với lao động sản xuất.

Tóm lại, có thể nói, Nghị quyết 14 của Bộ Chính trị về cải cách giáo dục, nghị quyết 109/CP về dạy nghề, Quyết định 126/CP về hướng nghiệp và các thông tư hướng dẫn TT 31/TT; TT 48/BT đã tạo ra đòn xeo thúc đẩy công tác hướng nghiệp phát triển rộng khắp, mạnh mẽ chưa từng thấy. Có thể khẳng định, thời kì 1977-1986 là thời kì "Hoàng kim" của công tác hướng nghiệp và dạy nghề:

- Về công tác hướng nghiệp giai đoạn 1977-1986: Đã hình thành được hệ thống tổ chức từ trung ương đến địa phương và cơ sở trường phổ thông; xây dựng chương trình và tài liệu sinh hoạt hướng nghiệp từ lớp 6 đến lớp 12 và với sự trợ giúp của UNICEF (1981-1982) xây dựng được 20 trung tâm kĩ thuật tổng hợp - hướng nghiệp. Điều quan trọng là hướng nghiệp đã được gắn với dạy nghề phổ thông, với Nông - Lâm Ngư nghiệp, với mục tiêu trồng 150 triệu cây theo hướng đi: trồng cây từ trường - ra đường - về nhà - lên đồi - lán biển.

- Về công tác dạy nghề 1977-1986: Đáp ứng yêu cầu của hướng nghiệp nhằm tạo đầu ra cho HSPT tốt nghiệp các cấp; hệ thống mạng lưới trường lớp dạy nghề phát triển mạnh mẽ chưa từng thấy. Nếu năm 1977 chỉ có 185 trường dạy nghề chính quy, 3-4 trung tâm dạy nghề, 700 lớp dạy nghề cạnh xí nghiệp thì đến năm 1985-1986 đã có 366 trường dạy nghề, 148 trung tâm dạy nghề, trên 1000 lớp dạy nghề cạnh xí nghiệp và đã thí điểm thành công trường dạy nghề trung học ở 2 cơ sở (sau này cả nước có 30 trường dạy

nghề trung học); đã xuất bản sách "Tuổi trẻ và Nghề nghiệp" tập 1,2 vào năm 1985-1986. Nhiều trường dạy nghề đã giúp trường phổ thông trong công tác hướng nghiệp như: mở cửa trường cho HS tham quan, thực tập làm quen với một số nghề, cử giáo viên đến giới thiệu về nghề của trường hoặc giúp dạy kĩ thuật tổng hợp v.v...

Phải nói rằng, sự phối hợp công tác hướng nghiệp rất nhịp nhàng giữa đội ngũ cán bộ lãnh đạo, cán bộ khoa học, chuyên viên và giáo viên của ngành giáo dục phổ thông và ngành dạy nghề với các Bộ ngành khác đã tạo nên thành công rực rỡ của công tác hướng nghiệp và dạy nghề giai đoạn 1977-1986. Sau đó, bước vào những năm 1990, công tác hướng nghiệp và dạy nghề vì nhiều nguyên nhân khác nhau không còn được quan tâm như trước.

4. Một số văn bản pháp quy về GDHN từ năm 2000 đến nay:

Từ năm 2000 trở lại đây vị trí của GDHN bắt đầu được khôi phục lại. Trong nhiều văn kiện, văn bản pháp quy quan trọng liên quan đến giáo dục và đào tạo của Đảng, Quốc hội, Nhà nước, của Bộ Giáo dục và Đào tạo, GDHN đều được đặt vào vị trí trung tâm của các giải pháp có tính chiến lược nhằm nâng cao chất lượng đào tạo, giải quyết tốt quan hệ cung - cầu giữa thị trường đào tạo với thị trường lao động và việc làm.

Trong số các văn kiện, văn bản pháp quy ấy trước hết phải kể đến Văn kiện đại hội IX của Đảng, trong đó khẳng định.... "Coi trọng công tác hướng nghiệp và phân luồng HS trung học, chuẩn bị cho thanh thiếu niên đi vào lao động nghề nghiệp phù hợp với sự chuyển dịch cơ cấu kinh tế trong cả nước và từng địa phương"¹³. Theo tinh thần này, GDHN phải góp phần điều chỉnh cơ cấu phân luồng HSPT tốt nghiệp các cấp, phải gắn với chuyển dịch cơ cấu kinh tế, cơ cấu ngành nghề và cơ cấu lao động.

Nói về GDHN, Chiến lược phát triển GD-ĐT giai đoạn 2001-2010 cũng chỉ rõ, đối với THCS: cung cấp cho HS học vấn phổ thông cơ sở và những hiểu biết ban đầu về kĩ thuật và hướng nghiệp để thực hiện phân luồng sau THCS, tạo điều kiện để HS tiếp tục học tập hoặc đi vào

cuộc sống lao động. THPT: giúp HS có những hiểu biết về kĩ thuật, chú trọng hướng nghiệp để tạo điều kiện phân luồng sau THPT, để HS vào đời hoặc chọn ngành nghề học tiếp sau khi tốt nghiệp¹⁴.

GDPT bao giờ cũng là vấn đề thời sự nóng hổi được Quốc hội quan tâm. Vì thế Quốc hội đã có một nghị quyết riêng số 40/2000/QH10 thông qua ngày 9/12/2000 về đổi mới chương trình GDPT. Nghị quyết yêu cầu: chương trình GDPT mới phải bảo đảm thực hiện phân luồng trong hệ thống GDQD để tạo sự cân đối về cơ cấu nguồn nhân lực, bảo đảm tính liên thông giữa GDPT với giáo dục nghề nghiệp, giáo dục ĐH. Mặc dù Nghị quyết không đề cập tới GDHN, song nhờ có Nghị quyết này mà chương trình GDHN thí điểm từ lớp 9 đến lớp 12 đã được Bộ GD-ĐT ban hành vào cuối năm 2002 và sách giáo viên thí điểm về GDHN được viết và hoàn thành vào những năm tiếp theo. Đến ngày 5/6/2006, Bộ GD-ĐT đã kí Quyết định 16/2006/QĐ-BGDĐT về việc ban hành chương trình GDPT chính thức cho 23 môn học, trong đó có môn GDHN.

Để khôi phục và đẩy mạnh hoạt động GDHN ở các trường phổ thông và ở trung tâm Trung tâm kĩ thuật tổng hợp - hướng nghiệp, ngày 23/7/2003 Bộ trưởng GD-ĐT đã kí chỉ thị số 33/2003/CT-BGD-ĐT về việc tăng cường GDHN cho HSPT. Nội dung cơ bản của Chỉ thị là: nâng cao hơn nữa nhận thức của đội ngũ quản lí và giáo viên về ý nghĩa, mục đích, nhiệm vụ và những biện pháp (hình thức) GDHN cho HSPT; quán triệt yêu cầu của GDHN vào xây dựng chương trình, biên soạn sách giáo khoa, sách giáo viên các môn khác ở tất cả các cấp từ tiểu học đến THPT; nghiêm túc thực hiện chương trình GDHN ở các trường THCS, THPT và trung tâm kĩ thuật tổng hợp - hướng nghiệp; thành lập mới trung tâm kĩ thuật tổng hợp - hướng nghiệp ở những quận huyện chưa có; gắn GDHN với dạy nghề phổ thông; quán triệt chủ trương xã hội hóa GDHN...

Vị trí, vai trò và tính pháp lí của GDHN ngày càng được khẳng định vững chắc vì GDHN đã được đưa vào Luật giáo dục 2005 ở cả mục tiêu, nội dung, phương pháp GDPT, cụ thể là:

¹³ Văn kiện đại hội IX của Đảng. NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội 2002, trang 109.

¹⁴ Chiến lược phát triển giáo dục 2001 - 2010. NXB giáo dục, Hà Nội 2002.

- Về Điều 27, mục tiêu của GDPT:

+ Khoản 3 Điều 27: giáo dục THCS nhằm giúp HS củng cố và phát triển kết quả của giáo dục tiểu học; có học vấn phổ thông ở trình độ cơ sở và những hiểu biết ban đầu về kĩ thuật và hướng nghiệp; có điều kiện phát huy năng lực cá nhân để tiếp tục học THPT, trung cấp, học nghề hoặc đi vào cuộc sống lao động.

+ Khoản 4 Điều 27: Giáo dục THPT nhằm giúp HS củng cố và phát triển những kết quả của giáo dục THCS, hoàn thiện học vấn phổ thông và có những hiểu biết thông thường về kĩ thuật và hướng nghiệp; có điều kiện phát huy năng lực cá nhân để lựa chọn hướng phát triển, tiếp tục học đại học, cao đẳng, trung cấp, học nghề hoặc đi vào cuộc sống.

- Về Điều 28, yêu cầu về nội dung, phương pháp GDPT

+ Khoản 1 Điều 28: Giáo dục THCS phải củng cố, phát triển những nội dung đã học ở tiểu học... bảo đảm cho HS có những hiểu biết cần thiết tối thiểu về kĩ thuật và hướng nghiệp.

+ Khoản 1 Điều 28: Giáo dục THPT phải củng cố, phát triển những nội dung đã học ở THCS, hoàn thành nội dung GDPT; ngoài nội dung chủ yếu nhằm bảo đảm chuẩn kiến thức phổ thông cơ bản, toàn diện và hướng nghiệp cho HS còn có nội dung nâng cao ở một số môn học để phát triển năng lực, đáp ứng nguyện vọng của HS.

Như vậy, Luật GD 2005 đã coi GDHN là một trong những nội dung chủ yếu không thể thiếu của GDPT.

Ngày 2/8/2006 Thủ tướng chính phủ Nguyễn Tấn Dũng đã ký Nghị định số 75/2006/NĐ-CP về "Quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành một số điều của Luật Giáo dục 2005". Điều 3 của Nghị định này đã gắn kết hướng nghiệp với phân luồng trong giáo dục:

+ Khoản 2 Điều 3 của Nghị định đã chỉ rõ: Phân luồng trong giáo dục là biện pháp tổ chức hoạt động giáo dục trên cơ sở thực hiện hướng nghiệp trong giáo dục, tạo điều kiện để học sinh tốt nghiệp THCS, THPT tiếp tục học ở cấp học hoặc trình độ cao hơn, học trung cấp, học nghề hoặc lao động phù hợp với năng lực, điều kiện cụ thể của cá nhân và nhu cầu xã hội, góp phần điều tiết cơ cấu ngành nghề của lực lượng lao động phù hợp với nhu cầu phát triển của đất nước.

+ Khoản 3 Điều 3: ... ở cấp THCS, nội dung hướng nghiệp được lồng ghép vào các môn học,

đặc biệt là môn công nghệ. ở cấp THPT, nội dung hướng nghiệp được bố trí thành môn học.

+ Khoản 4 Điều 3: Bộ Kế hoạch và Đầu tư hướng dẫn các bộ, ngành và UBND cấp tỉnh dự báo xác định cơ cấu nhân lực theo trình độ và ngành nghề trong quy hoạch, kế hoạch phát triển kinh tế - xã hội của cả nước, từng vùng và địa phương.

+ Khoản 5 Điều 3: UBND các cấp có trách nhiệm dự báo và công khai nhu cầu sử dụng nhân lực trong kế hoạch hàng năm, năm năm của địa phương; xây dựng chính sách cụ thể nhằm gắn đào tạo với sử dụng; chỉ đạo cơ quan quản lí giáo dục địa phương thực hiện có chất lượng và hiệu quả phân luồng trong giáo dục.

+ Khoản 6 Điều 3: Các trường ĐH, CĐ, TC, DN hàng năm công bố công khai năng lực, ngành nghề đào tạo; có biện pháp cụ thể sử dụng kết quả hướng nghiệp ở phổ thông trong quá trình tuyển sinh và tổ chức đào tạo.

+ Khoản 7 Điều 3: Cơ quan nhà nước, các tổ chức xã hội, tổ chức xã hội nghề nghiệp, tổ chức kinh tế có trách nhiệm tạo cơ hội cho HSPT làm quen với môi trường hoạt động của mình.

Qua việc trình bày trên, chúng ta dễ dàng nhận ra rằng, Nghị định của Thủ tướng Nguyễn Tấn Dũng đã nâng vị trí của GDHN lên tầm cao mới. Đây là một nghị định phản ánh hầu hết những vấn đề cơ bản có liên quan đến chu trình GDHN - Thị trường đào tạo - Thị trường lao động và việc làm. Theo Nghị định này, GDHN giờ đây không chỉ là trách nhiệm riêng của nhà trường phổ thông mà là trách nhiệm chung của tất cả các bộ, ngành, UBND các cấp; các trường từ dạy nghề, qua trung cấp lên cao đẳng, đại học; các cơ quan nhà nước, các tổ chức xã hội - xã hội nghề nghiệp và các doanh nghiệp. Chúng ta cần tổ chức học tập quán triệt Nghị định này để làm cho các bộ, ngành, UBND các cấp, các loại hình trường, các doanh nghiệp, các tổ chức xã hội... không còn đứng ngoài cuộc như trước nữa./

SUMMARY

The article presents the legal basis for vocational orientation education, in which the author analyses some related legal documents from 1979 up to now.